

اشاره:

فهرست کالاهای صادراتی و وارداتی هر کشوری میزان عقب‌افتادگی یا توسعه‌یافتگی آن جامعه را نشان می‌دهد. به‌طور معمول در فهرست کالاهای صادراتی کشورهای توسعه‌یافته، تولیدات صنعتی و کشورهای درحال توسعه مواد خام اولیه و محصولات کشاورزی به‌چشم می‌خورد. هر اندازه که میزان توسعه‌یافتگی بیشتر باشد، محصولات صادراتی از فن‌آوری‌های پیشرفته‌تر و نوین‌تری برخوردار است.

از آنجا که صدور کالاهای صنعتی، ارزش افزوده و درآمد بیشتری برای اقتصاد کشور به‌ارمغان می‌آورد، رشد بخش صنعت و صادرات محصولات صنعتی، اهمیت بسزایی دارد.

در این گزارش به بررسی صادرات صنعتی و نقش آن در تولید و تجارت خارجی ایران می‌پردازیم.

نقش صادرات محصولات صنعتی در اقتصاد ایران

جایگاه صادرات محصولات صنعتی در اقتصاد ایران

بر اساس گزارش رسمی مرکز توسعه صادرات ایران، در شش ماهه نخست سال جاری ۳/۸ میلیون تن کالای غیرنفتی به ارزش یک میلیارد و ۶۵۰ میلیون دلار به خارج از کشور صادر شد که نسبت به مدت مشابه سال قبل از نظر ارزش ۱۸ درصد و از نظر وزن ۱۲ درصد رشد داشت.

بر مبنای همین گزارش، صادرات محصولات صنعتی ایران شامل تولیدات پتروشیمی، فلزات و تولیدات واحدهای تحت پوشش وزارت صنایع در شش‌ماه نخست سال جاری به بیش از یک میلیارد دلار رسید که نسبت به مدت مشابه سال قبل ۵۶ درصد رشد داشت.

رشد سریع صادرات محصولات صنعتی در ماه‌های فروردین تا شهریور سال جاری نسبت به مدت مشابه سال قبل سبب شد که سهم صادرات این کالاها در مجموعه صادرات غیرنفتی به بیش از ۶۰ درصد برسد. اما توجه به این نکته ضروری است که ارزش صادرات غیرنفتی ایران در سال‌های ۷۵ و ۷۴ نسبت به سال ۷۳ حدود ۳۳ درصد کاهش داشت.

به عبارت دیگر رشد صادرات با دوره‌ای رکودی مقایسه

شده است. با این حال روند سریع صادرات صنعتی و فزونی رشد آن نسبت به کل صادرات غیرنفتی (۵۶ درصد رشد صادرات صنعتی در مقایسه با ۱۲ درصد رشد صادرات غیرنفتی) در نیمه نخست سال جاری، گواه بر حرکت شتاب‌دار محصولات صنعتی به سوی بازارهای جهانی است.

گزارش وزارت صنایع نیز درباره‌ی صدور کالاهای صنعتی در سال گذشته گواه بر آن است که حجم صادرات کالاهای صنعتی واحدهای تحت پوشش این وزارتخانه با بیش از ۳۳ درصد رشد نسبت به سال ۷۴ به یک میلیارد و ۱۴۳ میلیون دلار در سال ۷۵ رسید.

○ صادرات محصولات صنعتی ایران (شامل تولیدات پتروشیمی، فلزات و تولیدات واحدهای تحت پوشش وزارت صنایع) در نیمه نخست سال جاری با ۱۸ درصد رشد نسبت به مدت مشابه سال قبل به بیش از یک میلیارد دلار رسید.

از آنجا که رشد مجموعه صادرات صنعتی در سال ۷۵

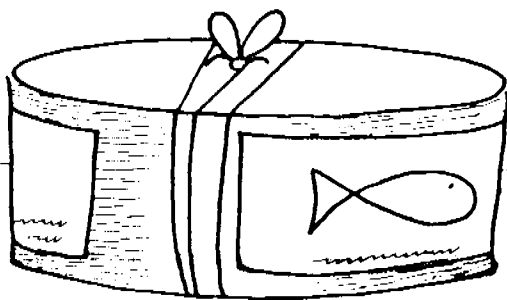
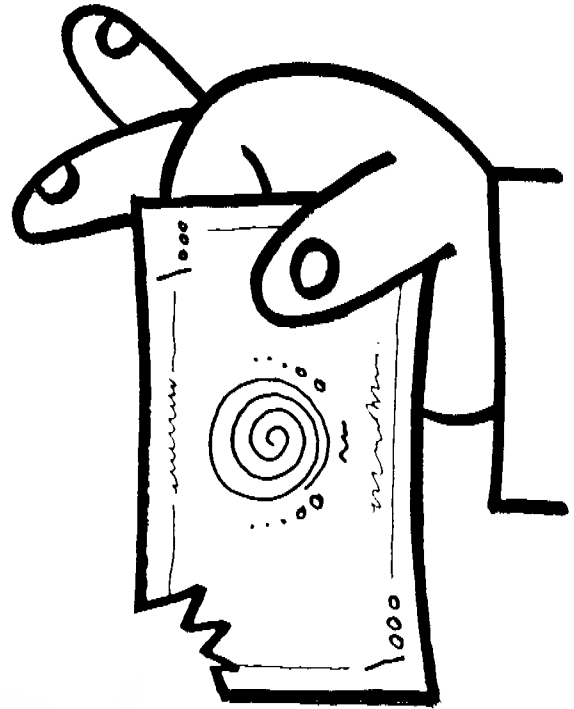
موانع موجود و انجام اقدامات لازم از سوی نهادهای دولتی سهم واحدهای تحت پوشش وزارت صنایع در مجموع صادرات غیرنفتی ایران تا پایان برنامه دوم به ۴۵ درصد برسد. وی پیش‌بینی کرد که در سال ۷۶ ارزش صادرات تولیدات واحدهای تحت پوشش وزارت صنایع به دو میلیارد دلار خواهد رسید.

با دستیابی به این رقم، سهم صادرات این واحدها در مجموعه صادرات غیرنفتی در حدود ۴۰ درصد پیش‌بینی می‌شود.

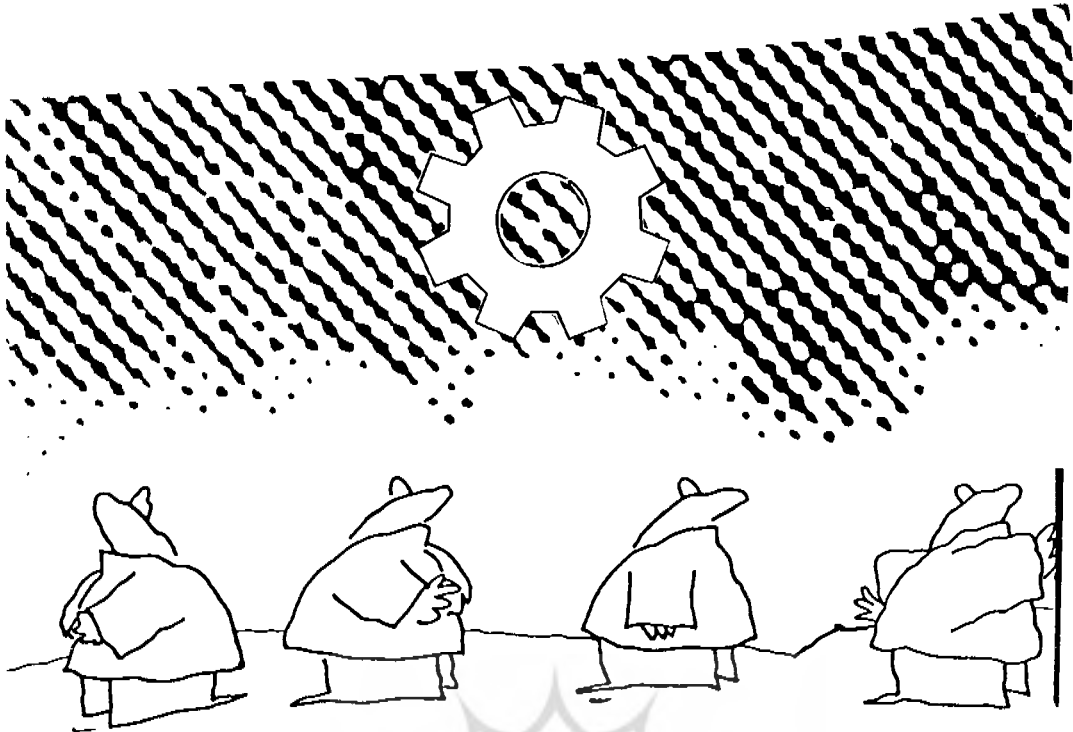
○ بنابر گزارش وزارت صنایع، رشد صادرات تولیدات واحدهای تحت پوشش این وزارتخانه، سبب شد که جایگاه کالاهای صنعتی در مجموع صادرات غیرنفتی از ۲۵ درصد به ۳۶ درصد در سال گذشته برسد.

ارقام رشد صادرات کالاهای صنعتی و سهم آن در مجموعه ارزش حاصل از صادرات غیرنفتی روند روبه‌رشدی را نشان می‌دهد. این در حالی است که وزیر بازرگانی در اعلام برنامه این وزارتخانه به مجلس شورای اسلامی گفت: طبق برآوردهای انجام شده، سهم جمهوری اسلامی ایران از تجارت جهانی ۰/۳۴ درصد می‌باشد.

وی افزود: با توجه به امکانات وسیع بالقوه و بالفعل، نظیر وسعت خاک، جمعیت فراوان، تنوع فصول و شرایط آب‌وهوایی، ذخایر معدنی، انرژی فراوان، موقعیت سوق‌الجیشی و حجم قابل‌ملاحظه ماشین‌آلات و ابزارهای صنعتی موجود در کشور، سهم ایران در تجارت جهانی ناچیز است.

نسبت به سال ۷۴ فقط ۱/۴ درصد اعلام شده است، ناگفته پیداست که بخش قابل‌توجهی از رونق صادرات کالاهای صنعتی در واحدهای تحت پوشش وزارت صنایع رخ داده است. وزارت صنایع در اردیبهشت‌ماه گذشته اعلام کرد که رشد صادرات واحدهای تحت پوشش این وزارتخانه سبب شد که جایگاه کالاهای صنعتی مزبور در مجموعه صادرات غیرنفتی از ۲۵ درصد در سال ۷۴ به ۳۶ درصد در سال ۷۵ برسد. یک مقام مسؤول این وزارتخانه پیش‌بینی کرد که با رفع

○ سهم ایران در تجارت جهانی با توجه به امکانات وسیع بالقوه و بالفعل، ذخایر معدنی، انرژی ارزان و حجم قابل توجه ماشین آلات و ابزارهای صنعتی موجود در کشور ناچیز است.

وی گفت: بهای مواد اولیه در دوره ۹۶-۱۹۹۳ با وجود نوسان‌های شدید، رو به نزول داشته است. در سال ۱۹۹۶ برآوردها حکایت از کاهش بهای مواد معدنی و محصولات کشاورزی دارد و چشم‌انداز خیره‌کننده‌ای برای آینده نزدیک درخصوص نفت خام نیز نمی‌توان در نظر گرفت.

وزیر بازرگانی گفت: سهم صادرات غیرنفتی ایران در کل صادرات سال ۷۴ برابر با ۱۷/۴ درصد و نسبت صادرات غیرنفتی به کل واردات همان سال ۲۵/۲ درصد بود.

وی اتخاذ سیاست گسترش صادرات با اعمال سیاست جایگزین‌سازی واردات در موارد ضروری، یافتن مزیت‌های نسبی کشور و تلاش در جهت بالفعل ساختن و پویا کردن آنها، تشویق صدور خدمات سیاست‌گزاری در جهت افزایش نسبت‌های صادرات غیرنفتی و صادرات کالاهای صنعتی در کل صادرات کشور و کل صادرات غیرنفتی را توصیه کرده است.

محمد شریعتمداری اضافه کرد: با اعمال هماهنگی و بهره‌گیری از مدیریت خلاق و برنامه‌ریزی سنجیده و راهبردی (استراتژیک) برای حصول حداکثر استفاده از فرصت‌ها و تخصیص بهینه امکانات، می‌توان در راستای نیل به سهم شایسته کشور در تجارت جهانی به سرعت حرکت کرد.

نکته حایز اهمیت آن است که سهم ایران در تجارت جهانی بسیار نازل است و در این راستا حتی اگر تمام صادرات کشور را کالاهای صنعتی تشکیل دهد، هنوز هم در قیاس با حجم تجارت جهانی، رقمی ناچیز و نامتناسب با توانمندی‌های موجود صنعت کشور می‌باشد.

با توجه به ارزش افزوده قابل توجه بخش صنعت در تولید ناخالص داخلی و ارزآوری بیشتر برای اقتصاد ملی، ضرورت دارد که ضمن ارتقاء کیفی تولیدات صنعتی، تلاش‌های لازم برای افزایش کمی صادرات این محصول به عمل آید.

رشد تجارت جهانی در سال ۱۹۹۶ از رشد تولید جهانی پیشی گرفت. این در حالی بود که رشد واردات ممالک توسعه‌یافته از رشد صادرات آنها کمتر بود.

به گفته وزیر بازرگانی، نوسان‌های بهای جهانی کالاهای اولیه و مواد خام که بخش اعظم صادرات جهان سوم را تشکیل می‌دهند، حکایت از مشکلات تداوم راه و آسیب‌پذیری رابطه مبادله آنها دارد.

باثبات و بالاتر در بازار جهانی (نسبت به کالاهای اولیه و مواد خام) برخوردار است.

آنچه مسلم است کسب سهم مناسب در تجارت جهانی (متناسب با جمعیت و توانمندی‌های اقتصادی) اولین اصل می‌باشد و در مرحله بعد افزایش سهم محصولات صنعتی در مجموعه صادرات غیرنفتی مهم است.

در کشورهای صنعتی تقریباً ۸۰ درصد درآمد ناشی از صادرات از صدور کالاهای صنعتی تأمین می‌شود.

دکتر فریدون برکشلی، از جمله صاحب‌نظران اقتصادی کشور با ارایه آماری به نقش مهم فرآورده‌های کارخانه‌ای در افزایش درآمد صادراتی، اشاره می‌کند.

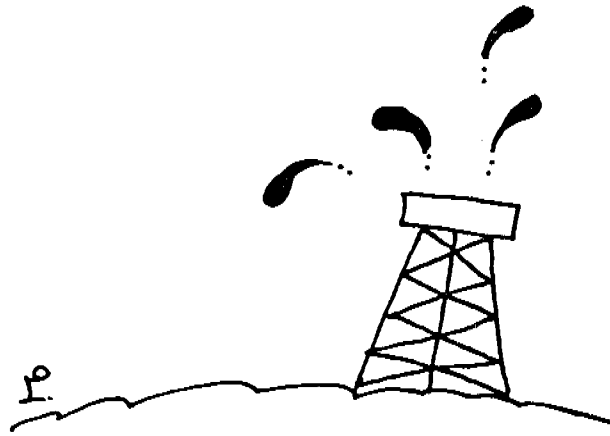
وی گفت: از ۷۲ میلیون بشکه نفت مصرفی دنیا در یک روز، حدود ۲۷ میلیون بشکه آن در بازار جهانی ردوبدل می‌شود. با احتساب بهای هر بشکه نفت معادل ۱۶ دلار، حجم تجارت جهانی نفت سالانه ۱۵۲ میلیارد دلار می‌شود. در حالی که در سال ۱۹۹۵ بیش از ۶۳۰ میلیارد دلار مواد پتروشیمی در جهان تولید شده که بیش از ۲۵۰ میلیارد دلار در بازار جهانی مبادله شده است.

این مقایسه آماری نشان می‌دهد که تولیدات صنعتی تا چه حد از ارزش بالاتر در تجارت جهانی برخوردار است. چنانچه رشد صادرات غیرنفتی مدنظر باشد، ضرورت دارد که توسعه صادرات کالاهای صنعتی (صنایع سبک و سنگین، پتروشیمی، فلزی و...) در دستور کار قرار گیرد.

در این راستا ضرورت دارد در اتخاذ تصمیم درباره طرح‌های سرمایه‌گذاری صنعتی، بعد صادرات و قابلیت رقابت تولیدات، مبنای ارزیابی اقتصادی قرار گیرد و طرح‌هایی که در این ارزشیابی، امتیازهای بالاتری کسب می‌کنند، برای سرمایه‌گذاری انتخاب شوند.

در این راستا ارزیابی هزینه‌ها به‌طور واقعی (با توجه به نرخ واقعی ارز و قیمت‌های بازار جهانی) اساس کار می‌باشند. چه بسا فرآورده‌های صنعتی کشور که از استانداردهای جهانی نیز برخوردار می‌باشند ولی (از لحاظ قیمت) قابلیت رقابت در بازار جهانی را ندارند.

کاهش هزینه‌های تولید و استفاده بهینه از منابع به همراه بهره‌گیری از مدیریت خلاق و کارآ در صنعت، ضرورت اقتصاد امروز ایران است.

از آنجا که در دومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور قرار است صادرات غیرنفتی افزایش یابد و در سال ۱۳۷۸ به ۶ میلیارد و ۱۶۵/۲ میلیون دلار برسد، تحرک بخشیدن به صدور کالاهای غیرنفتی از اهمیت و حساسیت زیادی در اقتصاد کشور برخوردار است.

○ ارزیابی هزینه‌های واقعی در طرح‌های تولیدی و توجه به قابلیت رقابت تولیدات در بازار جهانی، باید در اتخاذ تصمیم درباره طرح‌های سرمایه‌گذاری آینده، در اولویت باشد.

در این راستا تلاش برای رونق بخشیدن به بازار کالاهای صنعتی اهمیت بیشتری دارد، زیرا این‌گونه کالاها برای اقتصاد ملی، ارزش افزوده بیشتری به ارمغان می‌آورد و از قیمت‌های

